

Мерсел БИЉАЛИ

„
*Golemi rabot i
za mali lu/e*
”

Мислам дека лустрацијата се лансира со цел да се заспива јавноста и да не се потсетува на дадените ветувања. А таквите ветувања ги надминуваат сите утопистички визији, дури и Марксовата визија за комунизмот како општество, каде што никој ништо нема да работи, а сите ќе земаат колку што им треба. Очигледно и тука е во прашање проституцијата со совеста, како профитабилна гранка на општествените односи. Идеолозите не престануваат со разновидни атрактивни стапици и слогани, полни со утопистички рецепти за тоа како по брза постапка се станува среќна нација.

Всушност, тие само така можат да функционираат. Измислуваат "загрозувачи" на високи идеали за да се нудат како "спасители" од нив. Еве, шеснаесет години работат за таква колективна "среќа", а луѓето стануваат сè понесреќни. Реално Македонија е премала за такви големи лаги, па дури и тогаш кога лагата била плод на логиката на Ниче дека светот е суров, противречен, измамлив и бесмислен, па оттука лагите ни се поопходни за воопшто да можеме (политички н.з.) да преживееме.

Една поговорка вели - подобро да им простите на сто виновници отколку да осудите еден невин. Но, лустрацијата претпоставува "прочистување" со помош на жртви во име на општествениот морал, како своевидна "културна револуција", и тука поимот "невин" мора да има инфериорна позиција. Креаторите на лустрацијата сакаат да нè убедат дека е сосема морално истерувањето на една правда по пат на создавање на уште поголема друга неправда.

Не верувам дека некој е против донесување закон за лустрација, доколку истиот се прави во таква форма и содржина, каде би се прочистило огромното лицемерство присутно во нашиот политички материјал, и каде единствена жртва би била хипокризијата. Лустрацијата мора да биде производ од нови морални вредности и на нови актери. Тоа не може да бидат луѓето кои иако знаеле дека тој систем е толку немора-

тички и физички ликвидирања и енормен број судски процеси. Целата држава би се претворила во судница, каде секој на секој би му бил тужител или тужен.

Основна цел на лустрацијата во повеќе држави било да се сузбие хипокризијата на тие луѓе, кои газејќи по правата, слободите и достоинството на другите, граделе нивни поволни и привилегираны позиции или друг интерес. Оттука, цел на лустрацијата би била на тие луѓе да им се открие моралниот идентитет, доколку би претендирале повторно да бидат носители на јавни функции.

Реално, при политизирано општество, постои потенцијална опасност во име на сатисфакцијата на моралните вредности да извршиме поголем општествен неморал. Имено, поранешниот систем предвидуваше и политички кривични дела, па непријавувањето на таквите дела од граѓанин се сметало за прикривање на кривично дело. Така, дејствувајќи согласно тогашните закони, граѓаните мислеле дека се штитат од кривична одговорност. Потоа, повикувајќи ги луѓето на информативен разговор (како службени лица или поединци), ги евидентирале нивните имиња како извори на инфор-

ЛОВ Н

Лустрацијата претпоставува "прочистување" со помош на жртви во име на општествениот морал, како своевидна "културна револуција", и тука поимот "невин" мора да има инфериорна позиција. Креаторите на лустрацијата сакаат да нè убедат дека е сосема морално истерувањето на една правда по пат на создавање на уште поголема друга неправда.

лен, сепак не им пречел да извршуваат високи функции легитимирајќи го таквиот неморал. Бидејќи нема логика сите други институции на тој систем да биле морални, а само тајната полиција неморална. Напротив, полицијата само си ги извршувала работите кои ги смислил некој друг над неа, а тој како ментор, идеолог и претпоставен немал логика да биде кодош на пониските служби. Тој бил наредбодавец кој сега ќе биде чист како солза и ќе нема пречка и понатаму да врши важни јавни функции.

Вака како што е предложено законското решение, лустрацијата може да биде своевиден "лов на вештерки", каде најмногу би настрадале невини луѓе - политички неистомисленци. Со неа не се опфаќаат само лицата кои претендираат да вршат важни јавни функции, туку и севкупната професионална структура во државните и во општествените институции. Тоа би довело до хаос во државата, создавајќи големи непријателства, монтажи, конструкции, поли-

мации. Овде понудениот закон не врши појаснување, со што неоправдано би дискредитирале десеттина илјади луѓе.

Во практиката може да создаде голем проблем формата и начинот врз кои ќе треба да се утврди кое лице кодошело "свесно", особено ако се има предвид дека "свесноста" е психолошка и субјективна категорија, и како таква тешко утврдлива. Рестриктивното толкување на овој поим може да доведе до масовни злоупотреби поради волонтаристичко извлекување на "свесноста" за кодошење. Сметаме дека елементот "свесност" може да се констатира само врз основа на потпишан документ од страна на лицето кое соработувало со тогашните тајни служби, и тоа само ако кодошењето го правел за свој личен интерес. Тоа од причина што на повеќето од лицата кои биле осудени на затворска казна од поранешниот систем, им се нудело потпишување на документ за соработка за да се ослободат од дел од таквата повеќегодишна казна. Многумина тоа го

правеле само формално за да се задоволи законскиот услов, но во реалноста ретко се случувало тие да соработуваат со тајните органи. Често и самите органи не биле заинтересирани да соработуваат со таквите лица, кои ги сметале за недоволно кооперативни. Меѓутоа, нивниот потпис сепак постои во документот. Овие лица би се соочиле со двојна осуда - и од тогашниот и од сегашниот систем. Исто така, една ка-

казна. Како тука ќе се утврди таквата "свесност" и "интерес"? Оттука, има големи шанси "ловот" да ги фати последиците од поранешниот неморален систем, но никако и создавачите на тој систем. Затоа е потребно да се утврди каузалната врска по хиерархијата, ако тоа воопшто е можно. Не е можно никакво етично "прочистување" ако наредбодвачите остануваат недопирливи, а извршителите и кодошите да го извлечат

Лустрацијата мора да биде производ од нови морални вредности и на нови актери. Тоа не може да бидат луѓето кои иако знаеле дека тој систем е толку неморален, сепак не им пречел да извршуваат високи функции легитимирајќи го таквиот неморал. Бидејќи нема логика сите други институции на тој систем да биле морални, а само тајната полиција неморална.

тегорија од овие луѓе биле принудени на формална соработка со уцена "или-или". На пример, извршиле некое политичко кривично дело, и органите им понудиле да бидат формални соработници како замена за претпоставената

дебелиот крај.

Општа констатација од експертите е дека антиуставно е да се воведо дополнителен услов за вршење јавна функција, особено ако Уставот ги набројува условите за избор на таа институција.

Затоа, логиката на лустрацијата тука треба да заврши со информирањето на јавноста дека одредено лице кое претендира на јавна функција, соработувало со тајната полиција. Имено, на лицето кое претендира на јавна функција би му се укажало интерно од страна на Комисијата за неговата формална врска со тајните служби, и би му се дало рок за размислување дали и натаму ќе опстои на својата кандидатура или на предлогот за вршење јавна функција или, пак, би се повлекло. Ако лицето не се откажува од таквата претензија Комисијата јавно ќе ја обелодени соработката. Значи, единствена санкција би била "информирање на јавноста", која би имала значење во неговост (не)избор или морална одговорност на органот кој наспроти јавното укажување сепак го избира или го именува тоа лице за јавна функција. Сè друго се коси со основите на правниот поредок.

Законот претендира да ја укине судската двостепеност во констатирањето на кодошката врска. Двостепена судска инстанца со предвидени рокови е дел од императивните внатрешни и надворешни норми. Без конечна одлука од последната судска инстанца Комисијата не би имала право да го обелодени кодошењето, за да не му наштети на достоинството на човекот или, пак, на неговите позиции за време на предизборието.

Законот треба да пропише високи затворски казни за злоупотреба, како за членовите на Комисијата, така и за вршителите и нарачателите за криење, менување, фалсификување на документите, без право таквите дела да застапуваат.

На јавноста ѝ е потребна доминантна позитивна перцепција за главните општествени стремежи. Луѓето треба да се научат ем да веруваат во добрите вредности, ем да ја негуваат здравата и оправданата недоверба кон луѓето кои ги водат јавните работи. Со тоа докажуваме дека и понатаму продолжуваме да бидеме општество во кое тешко може да се разграничи каде почнуваат злостните дисквалификации и измислици, а каде завршуваат добронамерните укажувања. На нашата јавна комуникација ѝ е потребна нова идеологија, која ќе ги поседува потребните механизми за препознавање на лошото и на доброто, на вистината и на лагата, на честоста и на нечесноста, на реалноста и на утопијата.

Вака како што е, предлог-законот ќе создаде големи проблеми, прекршувања на закони и конвенции за правата и слободите на граѓаните и покренување бројни процедури пред Судот во Стразбур, со што државата би била принудена да плати голема сума пари во име на отштета. А, не е можно да се елиминира политичката штета, ако се има предвид дека законот во сегашна форма дава можност поради еден "виновник" да бидат осудени сто невини.

